

**DOBAR PREDZNAK / OMEN
FAUSTUM ZA SLAVENSKU
MITSKU ARKADIJU**

—JELKA VINCE PALLUA

U nedjelju navečer 4. rujna vratismo se sretno u sparni Zagreb nakon 25 sati vožnje vlakom i nakon boravka na ugodnih 25 stupnjeva, a ponekad navečer čak u prohladnim bjelohrvatskim područjima u Ukrajini—Zakarpaču i Galiciji.

Premda u ovom sažetom izvješću o putu po zapadnoj Ukrajini nije moguće opširno progovoriti o brojnim hrvatsko-ukrajinskim paralelama, ilustrirat ću ih tek dvama primjerima tradicijskog odijevanja i to upravo onima s puta—spontano izrečenim uzvikom člana naše grupe, svestranog Antuna Božića—"Pa, ovdje možeš u jednoj nošnji naći sve: Baranju, Turopolje, Međimurje, Istru, Konavle!", aludirajući, očito, na moguće utjecaje sa sjevera koji su iz pradomovine mogli stići u naše krajeve. Obratan smjer predočit ću prizorom koji smo, vozeći se autobusom po egzotičnoj *Guculjštini*, uočili uz cestu—kip djevice Marije zagrnut pravom guculskom vunenom pregačom žarkih i zagasitih nijansi crvene boje koju smo povezali sa ženskom vunom pregačom *futom*, *vutarkom*—kod Gucula slično zvanom *fota*, *foto*—a koja je, pristigavši s Balkana, najdalje poznata na sjeveru Karpata, upravo u području Gucula gdje se u Kosivu održavao naš međunarodni simpozij.

Ipak, najviše smo bili opčinjeni slavenskim poganskim sakralnim točkama u krajobrazu čiju smo vrijednost i mi doživjeli onako kako ih vidi Radoslav Katičić—kao najvažniji povijesni i kulturni spomenik. Još uvijek ne mogu vjerovati da smo koračali za nas Hrvate onostranim (ne u eshatološkom, nego u zemljopisnom smislu!) svetim prostorom slavenske Arkadije, podnebljem koje je bilo ishodištem još uvijek sačuvanih i posvjedočenih prekršćanskih svetih mitskih sklopova i kod nas u Hrvatskoj. Imali smo sreću i čast da nam ih je eruditski na samom terenu tijekom dva dana u Lavovu i u njegovoj okolici, posebno u području Zoločina, predočio grkokatolički svećenik Orest Wilczynski na svom hrvatskom bez akcenta, dotično odličnom kajkavštinom usvojenom tijekom studija teologije u Zagrebu.

Na Rynoku, glavnom trgu u Lavovu, središtu Galicije, na četiri strane trga postavljeni su kipovi odabranih rimskih božanstava—primjerice Neptuna koji nam je služio kao orijentir, točka okupljanja prije zajedničkoga odlaska na ručak, zamjena za nešto manje božanski uzvišenu točku susreta "pod repom" na zagrebačkom glavnom trgu. Četiri rimska božanstva vidjeli smo tih dana ogrnuta platenim haljeticima s tradicijskim ukrajinskim vezom, onakvim kakav možete uočiti kao dekoraciju na običnim plastičnim vrećicama ili kakav imaju daci koje smo vidjeli u Lavovu prvoga dana škole, 1. rujna, a koji je isto tako na svojim košuljama imala i većina predavača na simpoziju u Kosivu, zatim—svi sudionici guculskog folklornog festivala, ali i neki političari koji vam se s takvom vezenom košuljom ispod odijela smiješe s predizbornih plakata. (Možete li zamisliti nekog našeg političara ispod čijeg se odijela koči tradicijski vezena košulja kao oznaka ozbiljnosti trenutka i kao simbol identiteta?)

Je li spomenuto pokrivanje Neptuna platom s ukrajinskim/slavenskim vezom na lavovskom trgu dobar (pa i lavovski) predznak, *omen faustum*, za ulazak na široka vrata slavenske mitologije na ništa manje zanimljiv, ali manje istražen i zato ne tako poznat slavenski Olimp? Hoće li sakralni krajobraz, koji su nam tijekom puna tri posljednja dana boravka tako požrtvovno, plastično i ekspertno oživjeli "in situ" vrsni znanstvenici, otac Orest Wilczynski i dr. sc. Orest Korčynski, postati jednako zastupljena i ništa manje zanimljiva mitska Arkadija?

I dok se prisjećam našega boravka, uz bezbroj slika i snažnih dojmova, razmišljam o ugodnom druženju s divnim, iznimno ljubaznim domaćinima, ali i o članovima naše male grupe koji su, svaki na svoj način, pridonijeli stvaranju uspješnog mozaika našeg lijepog, posebnog i u mnogočemu znanstveno poticajnog i korisnog boravka u Ukrajini. I mukotrpno dovezene brojne etnološke knjige (hvala dvama dragim Antunima na pomoći), treba se nadati, bit će dodatna korist ovog studijskog boravka u Ukrajini.

Deset dana čini se mnogo. No, nakon uzbudljivog obilaska Stylskog uz stručno vodstvo Oresta Korčynskog, najvećeg eksperta za tu slavensku prijestolnicu koja je u razdoblju od 8. do 11. stoljeća imala čak 40 000 stanovnika, više od Kijeva u to doba, nije nam zadnji dan preostalo vremena ispiti zajedničku zdravicu koja se pije na samom rastanku—zdravicu *na konj!* (*на коня!*)—nego sjesti *na vlak* prema Zagrebu umjesto na zamišljenog pravog (pa i Jurjevog mitskog) konja. ■

Sergij Paradžanov

**IPAK, NAJVIŠE SMO BILI
OPČINJENI SLAVENSKIM
POGANSKIM SAKRALNIM
TOČKAMA U KRAJOBRAZU**

**JEDAN OD NEGATIVNIH
STEREOTIPA GALICIJANA O
GALICIJANIMA POKAZUJE DA
SU GALICIJANI SKLONI SAMO
PRIPADNICIMA VLASTITE
ETNIČKE SKUPINE. GDJE SU DVA
GALICIJANA TAMO SU BAREM
TRI STRANKE**

STEREOTIPI GALICIJANA

—OREST WILCZYNSKI

Galicijani (галичани) nastanjeni su na prostorima triju ukrajinskih oblasti—u lvijskoj, ternopilskoj i ivano-frankivskoj te nešto u Poljskoj. Veći dio ukrajinske dijasporu u svijetu čine pripadnici te etničke skupine. Kao i svaka skupina i Galicijani su opterećeni određenim stereotipima o nekim drugim skupinama. Sami sebe Galicijani smatraju Ukrajinčima, ali ipak nešto posebnijima od drugih. Neki u toj posebnosti idu tako daleko da sebe smatraju posebnim narodom, a drugi odlaze u drugu krajnost te se smatraju jednim *pravim* Ukrajinčima. Takva su gledišta uvjetovana povijesnim okolnostima u kojima se ta etnička skupina formirala. Da je povijest krenula kojim slučajem drugačijim redoslijedom, pitanje je kako bi se Galicijani određivali danas. Ali povijest ne trpi "ako".

Kao prvi stereotip valja pogledati kako Galicijani doživljavaju sami sebe. Pozitivno gledište Galicijana o Galicijanima: Galicijani su radišni europski narod koji je žrtva loših susjeda, ali i koji se cijelo vrijeme svog postojanja borio za vlastiti identitet i samostalnost. Galicijani su pobožni kršćani—grkokatolici, tolerantni su prema svojim sugrađanima druge vjerske ili nacionalne pripadnosti. Galicijan će se snaći u bilo kakvim okolnostima i iznaći načina da na pošten način stekne imetak. Galicijani su privrženi onom što se na njemačkom označuje kao "Recht und Ordnung". I nadalje što se tiče tog pozitivnog gledišta: Lavov je velegrad, a Kyjiv—selendra.

Negativni stereotipi Galicijana o Galicijanima: Galicijani su skloni samo pripadnicima vlastite etničke skupine. Gdje su dva Galicijana tamo su barem tri stranke. Galicijani su skloniji egoističnoj životnoj filozofiji: moram biti bolji od susjeda, nek' susjedu bude gore nego meni. Takav stereotip potkrjepljuju poslovice: Ніц так не капарее жите галичанину, як щесте сусіди (Najviše Galicijanu zagorčava život sreća njegova susjeda). I nadalje što se tiče negativnoga gledišta o samima sebi: svi su Galicijani skloni izdaji i spremni su jedan drugoga prodati za sitne pare.

Susjedne etničke skupine Galicijani isto tako doživljavaju kroz određeni broj stereotipa: Volynjaci (stanovnici Volyni) su radini i marljivi, ali glupi ljudi; Ukrajinci s istoka Ukrajine (za Galicijane *Istok* je sve što se nalazi iza istočne granice Galicije) daleko su bolji od Galicijana, nisu egoistični, ali su poludivlji istočnjaci, skloniji Rusiji, ne znaju raditi, lijeni su i nesposobni, govore isključivo ruski ili nekom mješavinom ruskog i ukrajinskog jezika. Guculi su pak prema tim stereotipima pastiri ovaca, velemajestori u obradi i rezbarenju drva, u oslikavanju pisanica, izradi posebnih tepiha; njihove su žene majstorice u vezenju, ali to su u isto vrijeme neotesani brđani, ponosni, uvijek nose sa sobom *bartku* (mala sjekirica na dugačkoj dršci), vole svirati trembitu i drymbu, skloni su praznovjerju i magiji—ukratko, Guculi su istinski stanovnici Karpata. Nadalje, Bojki su u svemu slični Guculima, ali se razlikuju jezikom i nisu tako agresivni; ipak—prepredeni su, lukavi i zločesti. Lemki su čudni *dotepenci* iz Poljske koji se ne žele integrirati te postati pravi Galicijani. Te na kraju tu su i Zakarpačani—ljudi čudnog jezika, madaroni; dobri su vinogradari i vinari, ali nezakonito svojataju *bijelohrvatsko* podrijetlo i skloni su separatizmu.

Galicijani su dugo živjeli u bliskom susjedstvu s Poljacima i u stalnoj borbi za prevlast u Galiciji. Stoga je čest stereotip da u svakom Poljaku čuči šovinist koji sanja Poljsku "od morza—do morza", tj. od Baltičkog do Crnog mora. Takvom je raspoloženju snažno pogodovala politika poljskih vlasti tijekom poljske okupacije Galicije od 1921. do 1939. godine. Poljski je jezik savršen za humoristične pripovijesti te stoga u Galiciji čak i *zadrti* nacionalisti pričaju poljske viceve gotovo uvijek na poljskom ili barem najbitniju rečenicu ili frazu ostavljaju na poljskom. Raširen je i stereotip da su Poljaci vrlo pobožni, ali istovremeno mnogo psuju i piju. Stereotip Poljaka-neprijatelja često se puta nalazi u potpuno nekonfliktnom položaju sa stereotipom Poljaka-saveznika protiv opasnosti s *Istoka*—protiv Rusa, te se u posljednje vrijeme Poljake sve više doživljava kao turiste.

Snažno proturusko raspoloženje ima svoj korijen u zločinima koje su sovjetski okupatori počinili tijekom Drugog svjetskog rata, koji su doživljavani kao divlje horde s *Istoka*. Stoga nije čudno da prosječan Galicijan Ruse doživljava isključivo kao divljake koji znaju samo piti, krasti i ubijati. ■